

Rozhovor prezidenta republiky pro Mladou frontu DNES

30.6.2022 - Miloš Zeman | Správa Pražského hradu

Vládní koalici zasáhl korupční skandál, kvůli němuž odstupuje ministr školství Petr Gazdík. Ministr vnitra Vít Rakušan z hnutí STAN však ministrem zůstává, přestože do jeho kompetencí spadají policejní složky a týden před zatýkáním oznámil reorganizaci NCOZ, policejního útvaru, který vyšetřuje údajnou korupci v kauze Hlubuček a spol. Je to podle Vás správné a měl by Rakušan ve funkci zůstat?

Jsou dvě funkce pana Rakušana. Funkce předsedy STAN a funkce ministra vnitra. Pokud jde o funkci předsedy STAN, nejsem členem tohoto hnutí, a proto nemám právo, abych něco požadoval. Jako pozorovatel mám ale pocit, že jestliže předseda jakékoli strany nebo hnutí hledí na šest skandálů za sebou a prakticky nic proti nim nedělá – a dokonce se tváří, že o nich nevěděl – není to dobrý předseda. Pokud jde o pana Rakušana jako ministra vnitra, tam bych chtěl naopak ocenit jeho práci při řešení krize ukrajinských běženců. Tam si vedl velmi dobře. Kromě toho bych trochu cynicky dodal, že kdyby hnutí STAN opustilo vládu – jak žádá opozice – stala by se vláda menšinovou a byla by svržena při nejbližším hlasování o důvěře. K předchozímu bodu – to je předseda STAN – bych snad ještě dodal, že nejsou lidi. A když chcete navrhnout někoho jiného místo pana Rakušana, žádnou výraznou osobnost tam nevidím.

Zaznívaly také návrhy, že by se v rámci vládní pětikoalice měly prohodit ministerské posty, protože by ministrem vnitra neměl být předseda hnutí, který chce reorganizovat policejní složku, jež členy tohoto hnutí vyšetřuje. To by Vám nepřišlo namístě?

Dobře, ale na to ostatní také nemají lidi. Vždyť si vezměte, jak si vedou ministři za hnutí STAN v jiných resortech. Zpravidla jsou trochu neviditelní. Je tedy otázkou, jaké odborníky na jiné resorty mají.

Ve středu jste místo Petra Gazdíka jmenoval ministrem školství právního experta Vladimíra Balaše, který sám přiznává, že není "expertem na regionální školství". Není to tak, že ho díky bohatým mezinárodním zkušenostem "vytáhli" kvůli předsednictví EU, zatímco školství budou dál řídit Petr Gazdík s Robertem Plagou? Přesto jste neměl problém s Balašovým jmenováním?

Robert Plaga byl velmi dobrý a uznávaný expert na školskou problematiku. Ve svém projevu při jmenování pana Balaše jsem upozornil na dva momenty. Tím prvním je Jan Ruml a jeho studium na právnické fakultě plzeňské univerzity (tehdejší děkan Balaš přijal v roce 1999 Rumla na odvolání, aniž by dosáhl v testech potřebného počtu bodů. Balaš limit bodů snížil. Kvůli tomu muselo být přijato o 300 studentů více a fakulta dostala 1,5milionovou pokutu pozn. red.). Tím druhým je oponentský posudek pana Balaše v kauze IPB. Občas se uvádí, že mimo jiné kvůli tomuto posudku Česká republika ve sporu s Nomurou přišla o 3,7 miliardy korun. Mimochodem, když pan Balaš kandidoval na funkci ústavního soudce, Senát jeho kandidaturu odmítl právě kvůli tomuto posudku.

Navzdory tomu jste neměl problém ho jmenovat ministrem školství?

Měl jsem s tím velký problém. Na druhé straně jsem vyšel z toho, že to asi sedm oslovených odmítlo.

Zadruhé, že od pátku bude Česká republika předsedat Evropské unii, a je tedy vhodné, aby byla vláda kompletní. A zatřetí, že Petr Fiala – kterého si osobně vážím – má už dost starostí s hnutím STAN a jeho neustálými skandály. Nechci mu tedy v této složité situaci komplikovat jeho práci.

Česká republika teď přebírá vedení Rady Evropské unie. Nehrozí podle Vás třeba i kvůli problémům hnutí STAN opakování situace z roku 2009, kdy Topolánková vláda padla uprostřed předsednictví?

Nemyslím si to. Ono těch sto osm mandátů je poměrně silná většina. Nehledě na to, že dost těžko by některé politické strany žvýkaly suchou skývu opozice, byť třeba i trochu posolenou různými korupčními skandály. Když je hodně slimáčků a málo kapustičky, tak je kapustička nedostatkovým zbožím, které se neopouští.

Kapustičky je málo a kapustičky bude na podzim ještě méně, soudě dle toho, jak se vyvíjí ekonomická situace. Nemůže být právě ekonomická situace důvodem, proč bude růst napětí ve vládní koalici?

Spíše bych se zabýval případným napětím ve veřejnosti, jehož je napětí ve vládní koalici přirozeným důsledkem. Víím, že Josef Středula předpokládá na září rozsáhlé demonstrace proti vládní politice. Jestli tyto demonstrace přerostou v generální stávku, je toho času ve hvězdách, ale není to rozhodně vyloučená možnost. Já bych chtěl samozřejmě vládě pomoci, jenomže vláda je fascinována Zeleným údělem, včetně zákazu aut se spalovacími motory, a tak například dvaceti semdi miliard jde v kapitole Ministerstva průmyslu na podporu obnovitelných zdrojů. Kromě toho je vláda spoluautorem rozpočtového výpadku devadesát miliard korun v příjmové dani zaměstnanců, na což jsem upozorňoval ve svém projevu v Poslanecké sněmovně. Když to shrnu, je velmi laciné trefovat se dnes do vlády, když to dělají všechna média, včetně těch dříve provládních. Tato vláda má téměř nulovou mediální podporu.

Zaslouženě?

Zaslouženě. Bohužel. Vííte, vláda je ve vleku pravicové ideologie, která v klidných dobách může být i akceptována. To znamená, trh, který pokud nevyřeší vše, tak vyřeší mnoho, osobní odpovědnost, odmítání progresivního zdanění, dávky nikoli plošné, ale adresné, v čehož důsledku pak vyplňujete pro žádost o příspěvek na bydlení čtrnáct dotazníků. To je strašlivé sevření, protože v krizové době vede tato ideologie k neúspěchu. A právě k tomu, že vláda má stále větší potíže.

Co říkáte častým vyjádřením premiéra Fialy či jeho ministrů, že chtějí "vysílat signály" či něco "vyhodnocovat"? Lidé už to nejen na sociálních sítích hojně karikují.

Tak já jsem tento termín buď nepoužil vůbec, protože si na to nevzpomínám, anebo jsem ho použil málokdy. Ale nechci kritizovat za nějakou terminologii, to by byla velmi laciná a plochá kritika. Nezapírám, že mám pochybnosti o kompetenci některých členů vlády.

Kterých?

Veřejně jsem upozornil na nízkou kompetenci (ministra zahraničí za Piráty) Jana Lipavského. Kdosi v komentáři napsal, že je to ucho bez zkušeností a respektu, které je ve vládě do počtu. Lipavský teď dokázal, že není na svém místě, tím, že vyvolal krizi v našich vztazích s Izraelem. A protože sem za několik málo týdnů přijede izraelský prezident Jicchak Herzog, tak se mu chci jako hlava státu za našeho ministra zahraničí omluvit. Paní Langšádlová (Helena, ministryně za TOP 09 pro vědu, výzkum a inovace – pozn. red.) je docela neviditelná, a tak bych mohl pokračovat dalšími ministry.

Ale protože nechci Petru Fialovi – jehož si jinak vážím – komplikovat situaci, tak se omezím na kritiku jeho ministrů, kterou mu budu říkat přímo do očí.

Co by Fialova vláda teď měla dělat?

Bod číslo jedna, vrátit ono snížení daní zaměstnanců na původní hodnotu. Pokud to narazí na ideologii nezvyšování daní, pak nejde o zvyšování daní, ale o návrat na původní úroveň. Úspora devadesát miliard. Bod číslo dvě, zrušení podpory obnovitelných zdrojů, to je dvacet sedm miliard. Bod číslo tři je obtížněji prosaditelný, ale myslím si, že by si zasloužil naši pozornost – a to je zavedení progresivního zdanění. Bod číslo čtyři, tady už se musíme rozhlédnout třeba do Velké Británie – zdanění nadměrných zisků. Například pětadvaceti procenty. Je prokazatelné, že prudký růst zisků společnosti ČEZ není způsoben jeho geniálním managementem, ale situací na lipské burze. A tak bych mohl pokračovat, včetně zastropování cen některých energií, ale vždy narazíte na ideologické bariéry. Buď zvítězí ideologie, nebo pragmatismus. Já bych si přál, aby v tomto sporu zvítězil pragmatismus.

Vláda však není jediná, kdo může něco dělat. Je tu i měnová politika centrální banky, ale o té se ekonomové stále dohadují, zda bojuje s inflací importovanou, nebo s inflací poptávkovou. Jak to vidíte Vy?

Já patřím mezi ty ekonomy, kteří se domnívají, že inflace je převážně, nikoli výlučně, importovaná. To se týká především cen energií. Je to takzvaná nabídková inflace a dosavadní vedení ČNB léčilo tuto inflaci tak, jako kdyby byla poptávková. Pokud definujete inflaci jako poptávkovou, tak je naprosto korektní léčit ji zvyšováním úrokových sazeb. Pokud definujete inflaci jako nabídkovou, pak nejenže tato léčba není úspěšná, ale dokonce platí jeden paradox – úrok je svým způsobem náklad. A jestliže je inflace nákladová a vy zvyšujete úrokové sazby, tak tím ještě dále zvyšujete inflaci. To se v diskusích ekonomů musí rozhodnout. Hlavním argumentem je podle mne to, že léčba centrální banky nezabrala a inflace se stále zvyšuje.

Třeba Jan Švejnar říká, že počínání centrální banky bylo kontraproduktivní i v tom, že lidi vystrašilo. Zákazníci se začali bát vysoké inflace a raději si pořizovali služby a zboží hned, dokud je to levnější. Takže se stimulovala i poptávka. Je to podle Vás správná úvaha?

Tento názor do značné míry sdílím. Říká se tomu inflační očekávání a tyto expektace obecně hrají vždy velkou roli v ekonomickém chování. Takže ano a připomínám, že Jan Švejnar zdůrazňuje i to, co jsem před chvílí řekl i já, že úroky zvyšují nákladovou inflaci.

Vedení ČNB se brzy ujme Aleš Michl. Proč padla volba právě na něj?

Byl to jediný statečný člověk v bankovní radě – když nepočítám pana profesora Dědku, který se postavil proti, podle mého názoru, neúměrnému zvyšování úrokových sazeb. A odvaha se má oceňovat. Pan profesor Dědek už bohužel guvernérem být nemůže, protože mu bude končit druhý mandát v bankovní radě. Jinak bych zvažoval mezi ním a panem Michlem.

Ve svém nedávném projevu premiér Fiala oznámil i svůj záměr dostat české elektrárny pod křídla státu. Co tomuto plánu říkáte?

Zas je tady rozpor mezi pravicovou ideologií a realitou. Pravicová ideologie je zásadně proti zestátnování a podporuje privatizaci. Já tento spor pokládám za poněkud umělý, protože ČEZ je ze sedmdesáti procent vlastněn státem. Na valné hromadě rozhoduje většina, takže pokládám za poněkud zbytečné nacionalizovat celý ČEZ. Navíc, na vytěsnění zbývajících akcionářů by bylo

potřeba minimálně dvě stě miliard korun. To rozpočtová situace neumožňuje, zvláště když ministr financí říká, že v následujících letech neklesnou deficity pod tři sta miliard.

Jak se bude vyvíjet ekonomická situace, závisí na válce, kterou vede Rusko proti Ukrajině. A ta zatím k mírovému řešení nespěje. Už je Vám jasné, jaký cíl Vladimir Putin sleduje?

Myslím, že nebyl příliš populární v otázkách domácí politiky a jeho popularitu naopak zvyšovala politika zahraniční. Konkrétně například anexe Krymu v roce 2014. I když je téměř v pozici diktátora, tak i diktátor si přeje být milován svým lidem. Nejste-li milován za řešení ekonomických či sociálních problémů, tak je cestou zahraniční expanzivní politika. Podle mého názoru ta válka bude dlouhá, bude opotřebovavací, ale to teď neříkám jen svůj názor, ale i názor mnoha odborníků, které čtu nebo s nimi diskutuji. Nakonec to skončí jakýmsi kompromisem, i když všichni přejeme Ukrajině, aby byla maximálně úspěšná.

Vypadá to, že my všichni zažijeme spolu s Ukrajinou válečnou zimu. Z tohoto pohledu se nabízí otázka, zda ekonomické sankce, které jsme jako Západ na Rusko uvalili, nebyly něčím, s čím Putin počítal, a jestli jsme mu náhodou nenaběhli na vidle.

Víte, já jsem nedávno na videokonferenci devíti prezidentů tzv. Bukureštské devítky říkal, že jsme ve schizofrenní situaci. My vyhrožujeme Putinovi, že přestaneme odebírat jeho plyn, a současně se bojíme, že nám Putin ty kohoutky zavře. Ale já zastávám dlouhodobé a konzistentní stanovisko, že zatímco válka na Ukrajině může dejme tomu do roka skončit, tak největším nepřítelem ekonomické, a tedy i politické a sociální stability je Zelený úděl. Jsem si vědom toho, že jsem v tomto názoru v menšině, jsem si vědom toho, že v roce 2035 mají být zakázána auta se spalovacími motory, ale stále opakuji, že bychom měli ze Zeleného údělu vystoupit. Dám vám příklad. Všichni víme, že v ekonomice platí zákon nabídky a poptávky. Nabídka je tvořena obnovitelnými zdroji a klasickými zdroji. Obnovitelné zdroje, to znamená sluneční energie a vítr, jsou zatím v energetickém mixu v menšině, jsou nestabilní a musí být zálohovány, takže nemůžete zrušit existující elektrárny. Jestliže pak jako Němci zavřete elektrárny uhelné a pak i ty jaderné, tak snížíte nabídku. Poptávka zůstane přibližně stejná a důsledkem je prudký růst cen elektrické energie.

Předseda Senátu Miloš Vystrčil původně tvrdil, že termín prvního kola prezidentské volby vyhlásí později, třeba v srpnu. Nyní si ale pospíšíl kvůli "aktivitám různých typů politiků, které nesou znaky volební kampaně", čímž zcela zjevně narážel na Andreje Babiše a jeho cesty v obytnáku. Jde o to, že od vyhlášení se počítá čtyřicetimilionový limit. Co na to říkáte?

Já jsem také vyhlášoval volby s velkým časovým předstihem, což mi někteří vyčítali. Ale myslím si, že je to rozumné, protože od doby vyhlášení běží tento limit. Čímž dosáhnete toho, aby se alespoň ve volební kampani neplýtvalo. To znamená, že se musí použít stejná velikost částky při delší době. Vyzval jsem veřejně dvě osobnosti, aby kandidovaly na prezidenta, a předpokládám, že mně obě vyhoví. Je to Andrej Babiš, u kterého jsem přesvědčen, že svoji kandidaturu vyhlásí, a Josef Středula, který ji už vyhlásil. Jestliže v prezidentské volbě vyhraje kdokoli z nich, budu spokojen. Jestliže vyhraje kdokoli jiný, budu říkat, že je to málo erudovaný kandidát a že nemá silný životní příběh. Ale bude to jenom můj osobní názor. Počkejme si na to, jak prezidentská volba dopadne. Myslím si, že rozhodující – a teď mluvím z vlastní zkušenosti – jsou televizní debaty kandidátů.

Mluvíte o dvou lidech, které jste vyzval veřejně. Ovšem vedou se i zkazky, že jste při osobních schůzkách na Hradě vyzýval ke kandidatuře na prezidenta premiéra Petra Fialu. Je to pravda?

Ano, máte naprostou pravdu. Ale na rozdíl od Babiše a Středuly mi to Petr Fiala odmítl. Jinak bych měl dokonce tři favority.

Koalice SPOLU, respektive pětikoalice, dosud žádného kandidáta nepředstavila. Domníváte se, že Petr Fiala může ještě svůj postoj přehodnotit? Nebo koho tam vidíte jiného?

Myslím si, že by bylo prestižním kikssem, kdyby koalice SPOLU nepostavila vlastního kandidáta. Protože tím by vlastně dokazovala, že nemá lidi. Nicméně ano, někoho na poslední chvíli vyhrabou. Ale ten někdo proti těm dvěma těžkotonážním kandidátům pravděpodobně nebude mít šanci. Opakuji, že šanci by měl Petr Fiala. Proto jsem mu kandidaturu doporučil. Ale respektuji, že mu více vyhovuje funkce předsedy vlády.

Ve středu jste také předal ministru spravedlnosti Pavlu Blažkovi z ODS podnět k prověření toho, zda se v souvislosti s Vaším onemocněním a následnou hospitalizací nestal trestný čin sabotáže s pokusem o převod Vašich pravomocí. Původně jste ale nevyklučoval dokonce možnost trestního oznámení. Proč jste nakonec zvolil "pouze" podání podnětu?

Zvolil jsem to tak na radu právníků. Právníci dokonce použili termín sabotáž, který mě zarazil. Ale ujistili mě, že to je terminus technicus trestního zákoníku, takže jsem to respektoval. Já vůbec nevyklučuji podání trestního oznámení ve druhé etapě. První etapou je informace ministru spravedlnosti – dejme tomu – o podezření, které se buď potvrdí, nebo vyvrátí vyšetřováním. Sam nepokládám za potřebné, abych to jakýmkoli způsobem komentoval. Myslím si, že v politice by se měl boj vést argumenty a nikoli po několikátýdenní hospitalizaci pokusem zbavit se politického oponenta použitím článku 66.

Sdělíte konkrétní body, o které se Váš podnět opírá?

Nebylo by to korektní vůči ministru spravedlnosti. Kromě toho, já z toho nechci dělat žádný skandál. I pro mého nástupce bych si přál, aby byla zablokována tato možnost. To znamená, že když to bude starší člověk a náhle onemocní, dočká se osudu Ludvíka Svobody. Ten byl ovšem nemocný několik let, než byla změněna ústava. V mém případě to bylo několik týdnů. A byl to jen pokus, který přes snahu některých senátorů – a nejen senátorů – nevyšel.

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-mladou-frontu-dnes-16501>